

Kyseessä on Helsingin kaupungin vammaisneuvoston hyväksymän asiakirjan allekirjoittamaton sähköinen versio.

KEHITYSVAMMAISTEN TAI AUTISTISTEN AIKUISTEN ASUMISPALVELUJEN KILPAILUTUS 2018

Helsingin kaupungin vammaisneuvosto kiittää sosiaali- ja terveyslautakuntaa mahdollisuudesta antaa näkemyksensä palvelukuvauksesta ja kilpailutuksesta ennen lopullista päätöksentekoa.

Myönteisiä seikkoja kilpailutuksessa ovat, ettei jo asumispalvelujen turvin asuvien kehitysvammaisten tai autististen asukkaiden ei lähtökohtaisesti tarvitse muuttaa nykyisestä kodistaan, elleivät itse halua, asumisessa välttämättömät palvelut määritellään yksilökohtaisesti ja asumispalveluja hakevan henkilön ei tarvitse ottaa vastaan ensimmäistä tarjottua asuntoa.

Helsingin kaupungin vammaisneuvosto ihmettelee silti palvelukuvauksen lähtökohtia. Puhutaan asukkaiden itsemääräämisoikeudesta, osallisuudesta ja osallistumisesta omien asioidensa hoitamiseen, mutta käytännössä käsitellään asiaa vain tilaajan, toteuttajan ja kunnallisten päätöksentekijöiden näkökulmasta.

Palvelukuvauksessa jää epäselväksi, mitä kilpailutuksessa oikeasti halutaan ostaa. Siinä ei edes mainita, että kyse on vuokrasuhteeseen perustuvasta asumisesta yksittäisissä asunnoissa tai erilaisissa asuntoryhmissä avopalvelujen avulla eikä laitoshuollosta täyden palvelun –periaatteella. Myös yhteisöllinen asuminen muiden ihmisten kanssa puuttuu vaihtoehtoista kokonaan. Ne ovat olennaisia puutteita kilpailutusprosessissa. Välttämättömissä laatuksiteereissa tulee olla prosessi, jonka avulla palveluntarjoaja luo kullekin asukkaalle yhdessä hänen kanssaan oman näköinen koti tarjolla olevaan asuntoon.

Hankittavien asuntojen tulee sijaita Helsingissä tai sen naapurikunnissa hyvien kulkuyhteyksien varrella sekä lähellä päivittäisiä palveluja. Asuntojen tulee olla esteettömiä riippumatta siitä, tarvitsevatko nykyiset tai sinne suunnitellut asukkaat juuri tällä hetkellä kyseistä ominaisuutta. Vanhassa, jo kehitysvammaisten käytössä olleessa asuntokannassa, voidaan suvaita joitakin poikkeuksia, mutta yhteisten tilojen pitää tällöinkin olla oikeasti esteettömiä.

Toinen ihmetystä aiheuttava seikka on kilpailutuskriteerit. Tässä 20% tulee laatupisteistä ja 80% hinnasta. Valinta tehdään siis halvimman hinnan mukaan. Perusteluina on se, että jo peruslaatu on mahdollisimman korkealla kaikilla, jotka voivat kilpailuun osallistua. Kuulostaa hyvältä, mutta... Ainakaan palvelukuvauksessa mitkään erityiset laatuksiteerit eivät tule juurikaan esille. Ei myöskään puhuta kokonaistaloudellisesta edullisimmasta vaihtoehdosta tai kestävästä kehityksestä tulevaisuudessa. Tässä kilpailutuksessa erittäin hyvinä laatuksiteereinä pidetään asioita, jotka muille ihmisille omassa kodissa ovat itsestäänselvyksiä. Joten miten ne palveluvarustuksessa objektiivisesti arvioidaan ja mitataan? Sen sijaan hinnalla kilpailutuksessa turvataan monikansallisten suuryritysten mahdollisuudet voittaa kilpailu, verrattuna pieniin suomalaisiin järjestötaustaisiin toimijoihin, joilla on asiaan ja paikallisiin olosuhteisiin liittyvää erityisosaamista ja aitoa halua kehitysvammaisten asukkaiden ja heidän lähiyhteisönsä kanssa tehtävään yhteistyöhön.

Palvelukuvauksessa olisi ensiarvoisen tärkeää asumisen esteettömyys ja turvallisuus, saavutettava elämänympäristö ja toimivat palvelut. Nämä ovat keskeisiä tekijöitä, jotta omannäköinen elämä ja osallisuus tavanomaisessa yhteisössä mahdollistuu. Lähitulevaisuudessa on syytä toteuttaa uusia yhteisöjä ja kortteleita, joissa pienistä asuntoryhmistä ja yksittäisistä asunnoista tehdään verkosto, johon tarvittavat asumisen palvelut kytketään joustavasti ottaen huomioon kunkin asukkaan yksilölliset tarpeet ja asumisturvallisuuden toteutuminen. Perushoidossa, hygieniassa tai viikkosiivouksessa ei saa olla ongelmia eikä asukasta saa jättää pelkotilojen, turvattomuuden tai käytöshäiriöiden ilmetessä yksin. Keskustelu-yhteyden on joka tilanteessa säilyttävä. Ulkoiluun ja rentoon yhdessäoloon pitää olla aikaa. Työntekijöitä pitää olla tarpeeksi ja heillä riittävä koulutus, jotta perusturvallisuus toteutuisi. Asumispalvelujen johtajalla pitää olla vähintään 3 vuoden kokemus kehitysvammatyöstä ja johtamisesta. Työntekijöiden tulee hoitotyön lisäksi olla aikaa järjestää ja viettää asukkaiden kanssa sellaista arkea, mitä kotona vietetään.

Kehitysvammaisen tai autistisen asukas tarvitsee toimintakykynsä tueksi hyvät, mutta joustavat ja säännölliset rutiinit, joiden avulla hän oppii sietämään myös uusia asioita, kunhan arjessa ei ole liikaa muutoksia yhtä aikaa. Etenkin autistisen ihmisen on tärkeää tietää etukäteen, miten joku tilanne etenee, kuka ohjaa ja mitä tapahtuu. Ja ennen kaikkea missä järjestyksessä ja milloin. Kun asumispalveluissa tapahtuu henkilöstövaihdoksia, niistä on keskusteltava asukkaiden kanssa ja purettava tilanteen aiheuttamaa stressiä. Arjen päivittäminen kuuluu yleensä tutuille ohjaajille tai hoitajille, ei yksin asukkaalle itselleen. Tuttuus ja turvallisuudentunne lisäävät luottamusta. Työntekijöiden pysyvyys voisi olla yksi bonuksia tuottavista laatuksiteereistä.

Koti ei saa ensisijaisesti olla hoito- tai kuntoutusyksikkö, vaan paikka jossa myös kehitysvammaisen tai autistisen asukas elää omannäköistä elämää tarvittaessa tuettuna ja voi samalla vähentää työstä tai muusta toiminnasta

aiheutuvaa stressiä oleilemalla vapaasti iltaisin asunnossaan. Vapaa-ajanvieron ja harrastusten on kuitenkin oltava osa tavoitteellista toimintaa joko osana asumisen toteutumista tai erillisenä henkilökohtaisen avun turvin riippuen asukkaan toimintakyvystä.

Kilpailutuksessa ei saa kieltää kokonaan palvelun alihankintaa, mutta alihankinnan ketjuttamista tulisi selkeästi rajoittaa, koska palvelut toteutetaan kehitysvammaisen tai autistisen henkilön vuokra-asunnossa. Tällöin tulee pitää erityistä huolta asukkaiden yksityisyydestä ja hänen henkilökohtaisten asioidensa tietosuojasta.

Alun perin annettiin ymmärtää, että tällä kertaa kilpailutetaan vain uudet palveluntuottajat. Näin kertoi Helsingin kaupungin vammaistyön johtaja lehtikirjoituksessaan. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, vaan kaikki palveluntuottajat ovat nyt kilpailutuksessa mukana. Mihin siis voi uskoa ja mitkä ovat kilpailutuksen todelliset kriteerit, jos kenenkään asukkaan ei edellytetä vaihtavan asuntoa? Tuskin palveluntuottaja pyörittää toimintaa kovin kauaa vanhoilla hinnoilla, jos ei tule hyväksytyksi kilpailutuksessa.

Kummastelun aihe Helsingin kaupungin vammaisneuvostossa on ollut lisäksi se, että tietoja kehitysvammaisten hyvästä asumisesta kerättiin facebook-sivustolla. Harva kehitysvammaisen henkilö kykenee tähän sosiaalisen median keskusteluun omatoimisesti ja varsinkin lapsuudenkodissaan omaa asuntoa odottavat aikuiset jäävät tässä leikissä herkästi huomiotta, koska vanhat vanhemmat eivät myöskään osaa tai kykene sosiaalista mediaa käyttämään.

Kehitysvammaisella tai autistisella asukkaalla on YK:n vammaissopimuksen mukaan oltava oikeus itse valita asuinpaikkansa ja ne muut henkilöt, joiden kanssa haluaa asua samassa asunnossa tai asuinyhteisössä. Päätös voi muodostua itsenäisesti tai tuetun päätöksenteon avulla.

Kyseenalaista on tällä hetkellä kuntien viranhaltijoiden halukkuus siirtyä työskentelemään yksityiselle puolelle vammaisten palvelujen toteuttamiseen, kun yksityiset palveluntuottajat Sote-uudistuksen jälkeen tulevaisuudessa entistä enemmän toteuttavat kunnan vastuulla olleita kilpailutettuja vammaispalveluja. Myös vammaispalveluja toteuttavien monikansallisten hoivayritysten verojalanjäljen tulisi olla yhteiskuntavastuullinen Suomessa.

Vammaisjärjestöt luovuttavat 7.3.2018 EI MYYTÄVÄNÄ-kansalaisaloitteen puhemies Paula Risikolle. Helsingin olisi hyvä näyttää esimerkkiä muille kunnille ja pidättäytyä näiden asumispalvelujen kilpailutuksesta, kunnes laaja kansalaisaloite saadaan käsiteltyä eduskunnassa.

Helsingissä 26. helmikuuta 2018

Helsingin kaupungin vammaisneuvosto

Justus Mollberg

Justus Mollberg
puheenjohtaja

Reija Lampinen

Reija Lampinen
sihteeri